

Jarno Leppälä

HYVÄ PALVELURAKENNE ASUINALUEELLA

Kandidaatintyö
Rakennetun ympäristön tiedekunta
Tarkastaja: Jukka Puhto
Kesäkuu 2023

TIIVISTELMÄ

Jarno Leppälä: Hyvä palvelurakenne asuinalueella (Good service structure in residential areas)

Kandidaatintyö

Tampereen yliopisto

Rakennetun ympäristön tiedekunta

Kesäkuu 2023

Maamme sisäiselle, suurimpiin kaupunkeihin, suuntautuvalla muuttoliikkeellä ei näy lähitulevaisuudessa loppua. Tällaisessa tilanteessa jokaisen asuinalueen suurena kilpailuvalttina on alueen palvelurakenteen taso. Hyvän palvelurakenteen omaava asuinalue voi kyetä pitämään olemassa olevista asukkaistaan kiinni paremmin, kuin huonon palvelurakenteen piirissä asuvaa ihmistä. Toisaalta etsittäessä hyvää asuinalueita, johon muuttaa, on palveluiden hyvä kirjo verraton kilpailuetu alueelle.

Hyvä palvelurakenne vaikuttaa asuinalueeseen paljon välittömästi, mutta myös välillisesti se parantaa esimerkiksi asuinalueen imagoa ja se estää myös levottomuuksia alueella. Niinpä positiivisia etuja saavutetaan montaa eri kautta.

Palvelurakenteen arviointi ja parantaminen on yhtä monitahoinen asia, kuin sen vaikutuksetkin. Erityisesti on otettava huomioon erilaiset saatavuuteen vaikuttavat seikat. Tässä työssä etsitään tietoa mitä on palvelun saatavuus, ja millaisia saatavuuteen vaikuttavia seikkoja tulee ottaa huomioon.

Työssä esitetään lisäksi muutama huomio, joilla palvelurakennetta voitaisiin parantaa. Tapoja on toki todella monia ja ne vaihtelevat aina yksilöllisesti. Edustetut tavat ovat kuitenkin melko yleispäteviä. Yksilöllisten ratkaisujen toteuttamiseksi juuri saatavuus näkökulman ymmärtäminen on ensiarvoisen tärkeää.

Työssä esitettävä tieto on kerätty yhteen alan eri kirjallisuuslähteistä ja niille on etsitty yhtymäkohtia niiden soveltamiseksi. Aiheesta ei ole juurikaan tuoretta tutkimustietoa ja työhön on etsitty vanhemmista tutkimuksista tietoa, joka on paikkansapitävää vielä tänä päivänä.

Avainsanat: hybriditalo, ostari, palvelukortteli, palvelurakenne, palveluverkosto, saavutettavuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
1.1 Työn tausta ja tutkimuksen merkitys	4
1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	5
1.3 Tutkimuksen rajaukset	5
1.4 Tutkimusmenetelmät ja työn toteutus	6
2. ASUMISEEN LIITTYVIEN PALVELUIDEN MÄÄRITTÄMINEN	7
2.1 Asumiseen liittyviä palveluita	7
2.2 Käsitteiden määrittely	7
3. HYVÄN ASUINALUEEN PALVELURAKENNE	9
3.1 Hyvän asuinalueen palvelurakenteen määritelmä ja merkitys	9
3.2 Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus	10
3.3 Tunnistetut toimet palvelurakenteen parantamiseksi	13
4. PÄÄTELMÄT	17
LÄHTEET	19
LIITTEET	22

1. JOHDANTO

1.1 Työn tausta ja tutkimuksen merkitys

Asumisessa on viimeisten vuosien aikana tapahtunut paljon muutosta ja uusia asumisen trendejä on havaittu. Asuntokuntien koot ovat pienentyneet ja yksinasuvien määrä on kasvanut vuosi vuodelta. Vuonna 2021 yhden henkilön asuntokuntia oli 45,9 % kaikista asuntokunnista, kun vastaavasti vuonna 2000 osuus oli 37,3 % (taulukko 2). Yksinasuvien kulutus ja palveluiden tarve poikkeaa useamman henkilön talouksista, ja Pyykkösen (2016) mukaan yksinasuvilta puuttuu mittakaavaetu, jossa monihenkisten talouksien ei tarvitse ostaa kulutushyödykkeitä erikseen jokaiselle. Yksinasuvat myös käyttävät muita talouksia enemmän rahaa kahvila- ja ravintolapalveluihin (Väliniemi-Laurson et al., 2016, s. 177, 181).

Ruuan, sekä erilaisten kulutuspalveluiden kotiinkuljetus on lisääntynyt ja fyysisen sijainnin palvelujen tarve vähentynyt jo ennen koronapandemiaa (Helminen et al. 2021, s. 12). Tämä muuttaa erilaisten palveluiden tarvetta, käyttöä ja toteutusmuotoa. Myös pandemia on muuttanut käsitystä asumisesta ja tuonut kysyntää uudentilaisille palveluille (Aho et al. 2021). Kotona vietetty aika on lisääntynyt, etätyömahdollisuudet kehittyneet ja ihmiskontakteja on vältelty pandemian ajan. Tästä syystä yhteisöllisyyden tarve on lisääntynyt ja yhteiskäyttötilojen käytön muutos ainoastaan talon asukkaiden käytöstä myös koko naapurustoa palvelevaksi on tulevaisuuden muutostrendiä.

Tällä hetkellä asumiseen liittyvien palveluiden tuottamisen kenttä on pirstaleinen, toimijoita on monia ja palveluita tulee ja menee. Tutkimuksessa pyrittiin löytämään tuoreita trendejä ja uusia vaatimuksia asumiseen liittyville palveluille ja löytämään ratkaisuja niihin. Tiivis ja toimiva palvelurakenne asuinalueella nostaa alueen viihtyvyyttä ja ohjaa kestäviin liikkumismuotoihin, joihin nykyään pyritään muutosta ohjaamaan.

Tutkimuksen merkitys korostui tietoa tähän työhön etsiessä. Aihetta on tutkittu laajemmin kymmenen vuotta sitten, mutta tuoretta tutkimusta aiheesta ei ole. Kymmenessä vuodessa palveluiden tarjonta, kysyntä ja toteutusmuodot ovat muuttuneet ja siksi tuoreelle tutkimukselle on tarvetta.

Tulevaisuuden haasteena ja mahdollisuutena on kaupungistuminen ja sen aiheuttama tiivistyminen. On ennustettu, että kaupungistuminen jatkuu ja yli 100 000 asukkaan kaupungeissa väestönkasvu tulee jatkumaan ainakin vuoteen 2040 saakka (Valtiovarainministeriö 2020, s. 62). Tämä tarkoittaa kaupunkirakenteen ja asumisen tiivistymistä ja tämä tiivistyminen on kestävää ainoastaan, jos asuinalueella on tarjolla kaikki tarvittavat palvelut (Helminen et al. 2021, s. 9; Peltomaa et al. 2022, s. 197).

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata hyvää asuinalueen palvelurakennetta ja palveluiden luonnetta, sekä palveluiden saavutettavuutta. Tutkimus kerää yhteen alan eri lähteistä ja tutkimuksista saatuja tuloksia ja havaintoja. Tutkimuksen tavoitteena ei siis ole tuottaa uutta tutkimustulosta, vaan koota ja vertailla jo olemassa olevaa ja tuoretta tietoa aiheesta.

Tutkimuksessa pääkysymyksenä on seuraava: ”Millainen on hyvä asuinalueen palvelurakenne?” Kysymys on tässä muodossaan melko laaja ja siksi sitä tarkennetaan apukysymyksillä, joita ovat:

- Millaisia palveluita asumiseen liittyy?
- Mitkä palvelut on tunnistettu asuinalueen keskeisiksi palveluiksi?
- Mitä on palveluiden saavutettavuus?

1.3 Tutkimuksen rajaukset

Asumiseen liittyy monenlaisia palveluita, ja niitä tuottaa erilaiset tahot kuten kunnat, yhdistykset ja yritykset. Tässä tutkimuksessa rajattiin pois kuntalain mukaiset asumispalvelut, kuten sosiaaliturvan piirissä olevien palvelut. Pois jätettiin myös vanhusten kotihoito, jota kunnat tuottavat tai ostavat. Palveluasumista kuitenkin sivutaan palvelukortteli konseptissa, mutta siinäkin tarkastelu tehdään lähinnä tarvittavien tilojen ja synergian kautta, eikä kotihoidon palveluiden kautta.

Tutkimuksessa tarkastellaan pääasiassa markkinaehtoisia palveluita, niiden tarpeita ja toiminnan mahdollistavia puitteita. Työssä tarkastellaan myös vaadittavia tiloja ja ratkaisuja erilaisten toimintojen toteuttamiseksi asuinalueella.

Maantieteellisesti tutkimuksessa pureudutaan palveluihin asuinalueen laajuudella. Kirjallisuudessa ei ole tarkkaa ja yksiselitteistä määritelmää asuinalueelle, mutta sen voidaan ajatella olevan sellainen alue, jonka asukkaat jakavat samanlaisen naapurustoidentiteetin. Asuinalueilla voi kuitenkin olla erottuva aluekeskus ja Harju et al. (2004, s. 29) mukaan asuinalueeseen kuuluu asuinrakennusten lisäksi viheralueita, palveluita sekä päiväkoteja ja kouluja.

Ajallisesti työssä pureudutaan nykytilanteeseen ja toimiin, joilla voidaan tulevaisuudessa parantaa palvelurakennetta. Palvelut ja niiden tarve on aikasidonnaisia, jolloin vuosikymmen

sitten tehdyt ratkaisut eivät välttämättä päde enää tänä päivänä. Tulevaisuuttakaan on vaikea ennustaa, mutta mahdollisimman ajantasaisella tiedolla ja ratkaisuilla tuodaan lisäarvoa myös pitkälle tulevaan.

1.4 Tutkimusmenetelmät ja työn toteutus

Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tietoa haettiin pääasiassa Google Scholarin kautta ja lähteinä käytettiin tieteellisiä artikkeleita ja julkaisuja. Tämän lisäksi tietoa haettiin myös tilastoista, sekä asetuksista.

Tutkimuksessa pyrittiin käyttämään alle viisi vuotta vanhoja julkaisuja, mutta soveltuvien osien mukaan on otettu vanhempiakin. Tämä siksi, että palveluiden tarjonta muuttuu alituisesti ja siksi on otettava mukaan mahdollisimman tuoretta tietoa. Lisäksi aiheesta ei ole julkaistu juurikaan tutkimustietoa juuri tältä ajalta ja tässä työssä tuodaan esille juuri se tuore tieto, mitä ei ole nostettu esille.

2. ASUMISEEN LIITTYVIEN PALVELUIDEN MÄÄRITTÄMINEN

2.1 Käsitteiden määrittely

Määritellään aluksi muutama käsite, joita tekstissä tulee esiintymään. Näin lukeminen helpottuu, varsinkin eri sektoreista puhuttaessa.

Palvelu	Aineettomien hyödykkeiden tuottaminen. Tästä poikkeuksena erilaiset kaupat, joista ostetaan fyysisiä tuotteita.
Saatavuus	Palveluiden valikoima
Saavutettavuus	Palvelu tulee olla saatavilla sitä tarvittaessa ja kohtuullisella vaivalla
Ensimmäinen sektori	Markkinasektori, johon kuuluvat esimerkiksi yritykset
Toinen sektori	Valtio ja julkiset palvelut
Kolmas sektori	Kansalaisjärjestöt ja yhdistykset

2.2 Asumiseen liittyviä palveluita

Ymmärtääkseen asumiseen liittyviä palveluita, tulee ensin määritellä, mikä palvelu on. Palvelut ovat luonteeltaan aineettomia, palveluissa tuotteen omistajuus ei vaihdu ja yleensä palvelun tuottaminen edellyttää suoraa vuorovaikutusta tuottajan ja kuluttajan välillä (Wiinikka et al. 2013, s. 14).

Asumiseen liittyy paljon erilaisia palveluita, ja palveluiden moniulotteisuuden vuoksi rajapinnat palveluiden kategorisoinnin ja tuottajien välille on hankala määrittää. Huuskonen et al. (2013) ovat jakaneet asumiseen liittyvät palvelut kolmeen tasoon. Asumisen ydinpalveluihin kuuluvat asunto, yhteiset tilat ja rakennuksen piha-alue. Seuraavaksi laajemmalle tasolle asettuu asumista tukevat palvelut eli ylläpito ja hallinto. Näihin lukeutuvat muun muassa kiinteistön yhteisten tilojen siivous, ulkoalueiden hoito, palvelupyyntöjen käsittely ja hallinta, sekä asumisen mahdollistavat liitännät, kuten vesi, sähkö ja tietoliikenneyhteydet. Kolmanteen tasoon kuuluvat lisäarvoa tuottavat palvelut, ja näistä kirjallisuudessa käytetään yleisesti käsitettä asukaspalvelut. Näihin kuuluvat esimerkiksi asunnon kunnostus ja remonttityöt, kotisiivous, ostosten kotiinkuljetus ja asukkaan tietokanava. (Huuskonen et al. 2013, s. 15)

Kotihoidon palvelujen sijoittamisessa on eroa lähteiden välillä. Huuskonen et al. (2013, s. 15) sijoittavat kotihoidon palvelut asumisen lisäarvoa tuottavien asukaspalveluiden alle, kun taas

Zitting ja Ilmarinen (2010, s. 29) laittavat sen lähipalveluiden alle. Kotihoito tapahtuu kuitenkin asiakkaan kotona, joten sen voidaan katsoa olevan asumisen palvelu. Kuitenkin sekaantumisen välttämiseksi sitä ei aseteta asukaspalveluiden käsitteen alle, vaan siitä puhutaan yleisemmin asumisen palveluna.

Seuraava taso palveluiden tuotannossa on palvelut, joiden fyysinen sijainti on asuinrakennuksen ulkopuolella. Lähipalveluita ovat varhaiskasvatus, perusopetus ja lähiliikuntapaikat (Zitting & Ilmarinen 2010, s. 29). Lähipalveluita ovat lisäksi vaikkapa lähikauppa tai kioski. Lähipalvelulle ominaista on se, että lähipalvelujen tarve muuttuu todella paljon ihmisen iän ja elämäntilanteen mukaan.

Asuinalueen peruspalveluita ovat sellaiset fyysisen sijainnin palvelut, joita käytetään lähes päivittäin ja joita tarvitaan normaalin arjen ylläpidossa. Tällaisia palveluita ovat muun muassa kaupat, kioskit, apteekit, kampaajat ja ravintolat (Ahvenniemi & Mäkeläinen 2013, s. 10). Päivittäistavarakauppa onkin palveluista selkeästi käytetyin (Wiinikka et al. 2008, s. 18; Ahvenniemi & Mäkeläinen 2013, s. 16).

Asukkaan kotiin tuotettaviin palveluihin voisi lukea myös erilaiset yhteiskäyttövälineet, jotka voivat useasti olla esimerkiksi taloyhtiön asukkaiden käytettävissä. Tällaisten yhteiskäyttövälineiden vuokraus on melko uusi palvelu, ja ne hakevat muotoaan ja niiden tarjoajatahot muokkautuvat tarpeen mukaiseksi.

3. HYVÄN ASUINALUEEN PALVELURAKENNE

3.1 Hyvän asuinalueen palvelurakenteen määritelmä ja merkitys

Palvelurakenne on asuinalueen houkuttelevuuden ja asukastyytyväisyyden kannalta merkittävä tekijä. Ihmiset arvottavat oman asumisensa vertaamalla sitä muiden asumisen tasoon, ja asumistyytyväisyys muodostuu siitä, miten odotukset asumisesta toteutuvat (Abidin et al. 2019, s. 2). Hyvä palvelurakenne lisää myös asuinalueen viihtyvyyttä, parantaa elämänlaatua ja nostaa asuinalueen houkuttelevuutta ja arvoa. Esimerkiksi Aho et al. (2021, s. 94) ovat havainneet tutkimuksessaan Nuorten asuminen 2020, että 42 % nuorista ovat jopa valmiita maksamaan enemmän asunnostaan, jos talossa on yhteisiä tiloja ja palveluita.

Kun alueen palvelurakenne on monipuolinen ja siitä hyötty mahdollisimman moni iästä ja taustastoista riippumatta, lisää se asuinalueen heterogeenisyyttä. Viime aikoina tutkimuksista on voitu huomata, että kaupunkien asuinalueet ovat eriytyneet asukkaiden sosioekonomisen aseman, rakennuskannan ja asuinalueen maineen perusteella (Van Aerschot & Salminen 2018). Asuinalueen asukkaiden yksipuolistuminen voi lisätä alueen levottomuutta ja rikollisuutta ja näin ollen laskea asuinalueen viihtyvyyttä.

Eri-ikäisillä asukkailla on erilaisia tarpeita, toiveita ja mahdollisuuksia liittyen asuinalueen palveluihin. Abidin et al. (2019, s. 3) ovat havainneet tutkimuksessaan, että vanhemmat ihmiset ovat usein tyytyväisempiä asuntoonsa kuin nuoret. Vaikka edellisessä kyse on vain tyytyväisyydestä asuntoon, liittyy tyytyväisyyteen muutakin kuin asunnon kunnan miellyttäminen. Nykyään yhä enemmän tuotetaan palveluita, joita kulutetaan asunnossa, ja näin ollen niiden saatavuus vaikuttaa tyytyväisyyteen asunnosta. Yin et al. (2019) ovat myös havainneet, että ihmisen ikääntyessä on hän tyytyväisempi asumiseensa, joka määriteltynä sisältää jo tyytyväisyyden myös asuinrakennukseen ja lähiympäristöön. Myös sukupuolten välillä on eroa, sillä naiset ovat useammin tyytyväisempiä asumisensa tasoon kuin miehet (Yin et al. 2019, luku 5.1).

Hyvä asuinalue houkuttelee uusia asujia, mutta myös pitää kiinni vanhoista asukkaistaan. Asuinalueelta pois muuttoja voidaan ehkäistä, jos sen asukkaat ovat tyytyväisiä asuntoon sekä palveluihin ja liikenneyhteyksiin (Junnonen & Karhu 2012, s. 9; Peltokoski & Saarelainen 2020, s. 46). Hyvät liikenneyhteydet ja palveluiden saatavuus mahdollistavat myös tiivistyvän kaupunkirakenteen ja autottoman asumisen. Tiheä asutus ei yksinään ole avain kestävään liikkumiseen, vaan se toteutuu ainoastaan, jos kaupunkirakenne on monipuolinen ja tarjolla on kaikki olennaiset palvelut (Helminen et al. 2021, s. 3; Peltomaa et al. 2022).

Myös ympäristöasiat ja ekologisuus ovat nousseet ihmisten tietoisuuteen viime aikoina. Kuluttajat ovat nykyään tietoisempia valintojensa ympäristövaikutuksista ja odottavat vastuullisuutta ostamiltaan tuotteilta ja palveluilta. Heidän mukaansa ekologisuus ei vielä suuresti ohjaa ihmisten

osto- ja kulutustottumuksia, mutta nämä asiat ovat silti ihmisten tiedossa. Ihmiset olisivat valmiita ottamaan vastaan ohjeistusta ja avustusta ekologisempaan elämään siirtymisessä. (Palokangas et al. 2021, s. 10)

Ihmisten taloudelliset resurssit ja esimerkiksi työpaikan sijainti vaikuttavat elämisen puitteisiin vahvasti. Näin ollen ne eivät välttämättä täysin vastaa sitä, mitä kuluttajat haluaisivat ja mikä heitä miellyttäisi. Näin ollen ulkopuolisilla rakenteilla on vaikutusta kuluttajien valintoihin ja toimintaan. (Koistinen & Tuorila 2008, s. 10)

3.2 Palveluiden saatavuus ja saavutettavuus

Palveluiden saatavuudella tarkoitetaan palveluiden valikoimaa (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR 2014). Asuinalueen palvelurakenteen laatua arvioidessa ei voida kuitenkaan mitata ainoastaan palveluiden saatavuudella. Palvelu voi periaatteessa olla asukkaiden saatavilla, mutta käytännössä sen sijainti voi olla huono tai aukioaloajat lyhyet (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR 2014, s. 33-34).

Tästä syystä on ensiarvoisen tärkeä määritellä ja tarkastella myös palveluiden saavutettavuutta. Saavutettavuus tarkoittaa sitä, onko palvelu käytettävissä helposti, vastaako se tarpeeseen ja onko palvelu kielellisesti saavutettava (Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR 2014, s. 34). Saavutettavuuteen vaikuttaa muun muassa etäisyys, tulotaso, ikä ja liikennevälineet sekä - yhteydet (Ahvenniemi & Mäkeläinen 2013, s. 18).

Etäisyys

Ensimmäinen tärkeä mittari palvelun saavutettavuutta mitattaessa on palvelun etäisyys. Palveluiden sopivaa etäisyyttä tarkasteltaessa on otettava huomioon käyttäjien ikä ja palvelun luonne ja palvelun saavuttamiseen käytetty kulkumuoto. Eräänlainen nyrkkisääntö etäisyyttä ja kulkumuotoa tarkasteltaessa on, että alle kilometrin pituiset matkat mieluiten kävellään, pyörällä taitetaan alle viiden kilometrin matkat ja tästä pidempiin matkoihin suositaan autoa tai julkista liikennettä (Koistinen & Tuorila 2008, s. 20).

Ikääntyneiden ihmisten kohdalla saavutettavuutta tarkasteltaessa on otettava huomioon heidän rajoittuneempi kulkemisensa. Kävely on hitaampaa ja siihen voidaan tarvita apuvälineitä ja vanhemmiten pyöräily ei enää onnistu. Siksi vanhuksat arvostavat, jos palvelut sijaitsevat kävelymatkan päässä, tai vähintäänkin hyvä julkinen liikenne on saavutettavissa jalan (Koistinen & Tuorila 2008, s. 48-49). Näin ollen esteetön jalankulku palveluihin sekä viheralueille ja toimiva

joukkoliikenne ovat vaatimuksia ikäystävällistä suunnittelua tehdessä (Pyy & Lehtinen 2021, s. 63-64).

Myös lapsiperheille tärkeää on lyhyet etäisyydet ja hyvät mahdollisuudet kulkea palveluihin kävelen. Ala-asteen olisi hyvä sijaita kävelymatkan päässä ja kävelen tulisi saavuttaa myös pieni päivittäistavarakauppa. Yläaste ja lukio voisivat sijaita kauempana, mutta nekin mielellään pyöräilyetäisyydellä. (Koistinen & Tuorila 2008, s. 30)

Uusien liikerakennuksien vaikutusta arvioidessa on huomattu, että suurin positiivinen vaikutus on puolen kilometrin säteellä liikerakennuksesta, mutta vaikutukset yltävät jopa kilometrin päähän (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA 2016, s. 25). Tulos indikoi juuri sitä, että palveluiden ollessa kävelyetäisyydellä, ne ovat saavutettavia ja niitä käytetään. Lähellä olevat palvelut helpottavat arkea ja asukkaat arvottavat ne korkealle. Abdullah et al. (2020, luku 6.3) toteavat liian pitkäksi koetun matkan kouluun, kauppaan ja terveydenhuollon palveluihin olevan suurin tyytymättömyyttä asumista kohtaan tuottava elementti.

Taulukossa 1 on listattuna ihmisten kohtuullisena pitämiä matkoja eri palveluihin. Taulukko on koottu lapsiperheiden antamista vastauksista. Vastaavassa taulukossa ikääntyneiden osalta, toivottiin jokaisen taulukon palvelun löytyvän yhtä saraketta lähempää verrattuna lapsiperheiden vastauksiin. (Kytö et al. 2003). Myös Wiinikka et al. (2008, s. 19) tähdentävät, että ikääntyneille lähipalveluiden tulisi sijaita alle kilometrin päässä.

<1km	1-2km	2-5km	>5km
-paikallisliikenteen pysäkki	-päivittäistavarakauppa	-terveydenhuollon palvelut	-alko
-alle kouluikäisten kerho	-apteekki	-lukio	-baari tai pubi
	-posti	-huoltoasema	
	-ala-aste	-ruokaravintola	
	-kioski	-kahvila	
		-iso kauppakeskus	

Taulukko 1. Kohtuullisena pidetty matka palveluihin (mukailtu Kytö et al. 2003; Wiinikka et al. 2013)

Taulukosta 1 voidaan huomata, että alkoa ja baaria palveluina toivotaan, mutta niiden ei haluta sijaitsevan ihan kodin lähellä. Tämä johtuu siitä, että baarit ja pubit koetaan usein aluetta heikentävänä ja niiden koetaan vetävän puoleensa ongelmakäyttäytymistä (Ahvenniemi & Mäkeläinen 2013, s. 26–27; Koistinen & Tuorila 2008, s. 21).

Palveluiden etäisyys ei kerro koko totuutta siitä, onko palvelurakenne hyvä. Nykypäivänä, kun kivijalkakaupat kaikkoavat ja liikkeet sijoitetaan kaupan keskittymiin,

voi olla, että kaikki alueen palvelut ovat saman katon alla. Kaukana asutuksesta sijaitseviin kauppakeskuksiin sijoitetut palvelut koetaankin usein huonoiksi (Koistinen & Tuorila 2008, s. 31).

Tämän lisäksi päivittäistavaroita myyvistä liikkeistä suositaan pieniä liikkeitä enemmän, kuin suuria hypermarketteja. Pienten kauppojen etuna pidetään niiden sijaintia usein suuria kaupan keskittymiä lähempänä ja näin ollen ne ovat saavutettavampia. (Koistinen & Tuorila 2008, s. 22)

Palveluiden olemista hajallaan asuinalueella arvostetaan ja se luo asuinalueelle monipuolisuutta. Tässäkin asiassa on löydettävä kultainen keskitie, sillä Koistinen & Tuorila (2008) mukaan palveluiden tulisi olla hajallaan, muttei liikaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että palvelut eivät saisi olla keskitettynä yhteen kaukana asutuksesta sijaitsevaan kauppakeskukseen, muttei myöskään hajallaan ympäri asuinalueita (Koistinen & Tuorila 2008, s. 32). Ihmiset haluavat yhdistää palveluissa käymisen muhina matkoihin, esimerkiksi työmatkaan. Jos palvelut ovat kaukana toisistaan, pitäisi jokaiseen lähteä erikseen ja se veisi liikaa resursseja.

Tulotaso

Ymmärrettävästi tulotaso vaikuttaa siihen paljonko ja millaisia palveluita alueella kaivataan. Kananen & Tyvimaa (2011) tähdentävät suurituloisten käyttävän lähes kaikkia palveluita pienituloisia enemmän. Muun muassa kodissa tapahtuvia siivous- ja kunnostustyöpalveluita, joista voi hyödyntää kotitalousvähennyksessä olivat suositumpia parempituloisilla. Kotitalousvähennys hyödyttääkin eniten juuri suurituloisia, joilla on veroja, joista vähennykset tehdä. (Kananen & Tyvimaa 2011, s. 32)

Tulotaso vaikuttaa palveluiden saavutettavuuteen myös palveluiden etäisyyden ja kulkumuodon kautta, joten tulotason tuomat haasteet ovat moninaisia. Pienempituloisilla on vähemmän vaihtoehtoja mietittäessä palveluiden kuluttamista ja kulkumuotojen valintaa.

Sosiaalinen saavutettavuus

Sosiaalisesti saavutettavalla palvelulla tarkoitetaan sitä, että palvelu on saatavilla yhdenvertaisesti, ilman ennakoasenteita ja ketään syrjimättä (Invaliidiliitto.fi). Varsinkin maahanmuuton lisääntyttyä viime vuosina sosiaalisen saavutettavuuden ulottuvuus tulee esille todella tärkeänä osa-alueena.

Palveluita suunnitellessa on huomioitava ulkomaalaistaustaisten tarpeet ja toiveet palveluita kohtaan. Monet ulkomaalaisista kulttuureista ovat todella yhteisöllisiä ja perhekeskeisiä ja tämä luo omat haasteensa. (Ahvenniemi & Mäkeläinen 2013, s. 17). Yhteisöllisyyttä ja samalla integraatiota asuinalueeseen voidaan tukea esimerkiksi erilaisia yhteiskäyttötiloja tarjoamalla.

Maahanmuuttajien puutteellinen kielitaito ja heikompi sosioekonominen asema vaikeuttaa erilaisten palveluiden käytettävyyttä. Puutteellinen kielitaito aiheuttaa tiedon puutetta, vähentää palveluiden käyttöä ja se voi jopa aiheuttaa virheellisiä käsityksiä palveluista. (Ahvenniemi & Mäkeläinen 2013, s. 17).

3.3 Tunnistetut toimet palvelurakenteen parantamiseksi

Asuinalueen palvelurakenteen kehittäminen ei ole yksinkertainen ja nopeasti tapahtuva asia. Varsinkaan kun tarkastellaan markkinaehtoisia palveluita, eteen tulee useasti taloudellinen kannattamattomuus. Palvelut ovat siirtyneet enemmän verkkoon ja suurempiin yksiköihin saavuttaakseen skaalaetua ja näin ollen ne ovat karanneet saavutettavista. Kehitys ei voi myöskään tapahtua ainoastaan yhden tahon toimesta, vaan kehittyminen on yhteispeliä ja monen tekijän summa (Wiinikka et al. 2013, s. 24). Yhden tahon päättäessä kehityksestä, voi se ohjautua väärään suuntaan ja tulos olla kapea.

Kansalaisraadit

Alueen asukkailla on ensikäden tietoa asuinalueen palvelurakenteen tilasta ja sen toivotusta kehityssuunnasta. Juuri tästä syystä kehityksen itseohjautuvuutta ei tulisi tukahduttaa ulkopuolelta, vaan sitä kannattaisi hyödyntää. (Lundström 2015, s. 41). Yhtenä kehitysmetodinä on juuri itseohjautuvuutta ruokkivien kansalaisraatien käyttö kehityksen suunnittelussa (Lundström 2015, s. 46). Esimerkiksi ympäristöministeriön lähiöohjelmassa on käytetty asukasraatimenettelyä

Lundström (2015) arvioi kansalaisraatien toimivan hyvin, jos alueen julkisia palveluita kehitetään tai yleisilmettä kohotetaan. Hänen mielestään kuitenkin asukasraati ei ole paras mahdollinen tapa kaupallisten palveluiden tarpeiden kartoittamiseksi. Kansalaisraadit ovat ihannetilanteessa suora läpileikkaus alueen asukkaista niin iän, sukupuolen ja koulutuksen perusteella, mutta usein tämä ei ole tilanne. Lisäksi ihmisten erilaiset taustat ja elämäntilanteet vaikuttavat palveluiden tarpeeseen ja sen vuoksi esiin voi tulla todella laajasti erilaisia tarpeita. Asukasraadin heikkoutena on myös asukkaiden haluttomuus osallistua, joka voi vaikuttaa myös siihen, ettei raati enää

edusta asuinalueen keskiarvo asukasta. Usein myös ainoastaan huomiota herättävämmät ideat saavat tuulta alleen tällaisissa raadeissa. (Lundström 2015, s. 49-52).

Palvelumanageri

Samaa itseohjautuvuutta hyödyntävä, mutta asukasraateja sopivampi menetelmä kaupallisten palveluiden kehittämiseksi on palvelumanagerimalli. Wiinikka et al. (2013) avaa palvelumanagerimallissa olevan yksi taho, joka kerää yhteen asuinalueella palveluntarjoajia ja palveluiden käyttäjiä. Palvelumanageri toimii palvelun tuottajan ja käyttäjän välillä molempiin suuntiin. Yhtäältä manageri kerää palveluita ja palveluiden tuottajia käyttäjien tietoisuuteen, mutta toisaalta tämä myös kerää käyttäjien kokemuksia ja muutosehdotuksia palvelurakennetta kohtaan ja tuo ne palveluiden tuottajille esiin. Palvelumanagerin avulla voitaisiin myös tuoda yhteen ensimmäisen, toisen ja kolmannen sektorin palveluiden tuottajia ja näin yhdistellä palveluiden tuottoa asukkaille. (Wiinikka et al. 2013, s. 49-56).

Managerimalli toimii hyvin myös markkinaehtoisten palveluiden kehittämiseksi, sillä manageri kerää asiakkaiden kokemuksia ja tuo niitä palveluiden tuottajien tietoisuuteen. Palvelukoordinaattorin suurin etu silti tulee esiin jo olemassa olevien palveluiden tuomisesta asukkaiden tietoisuuteen. Nykypäivänä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sähköisen palveluportaalin tai vastaavan tietokannan perustamista. Näin erityisesti palveluiden saavutettavuus paranisi. Vaikka palvelumanageri voi hyödyntää itseohjautuvuutta, on tässä tapauksessa kumminkin yksi taho, joka vie kehitystä eteenpäin. Lisäksi kyseisessä järjestelyssä haasteen tuo rahoitus ja resurssointi (Wiinikka et al. 2013 s. 49-56).

Palvelukortteli

Palvelukorttelilla tarkoitetaan alueella asumisen ja palveluiden, sekä näitä tukevien elementtien erilaisia kokonaisuuksia. Palvelukorttelin ideana on tarjota palveluille tilat asuintalojen yhteydestä siten, että kulkeminen palveluiden välillä olisi helppoa esimerkiksi erilaisten käytävien avulla. (Kurkela et al. 2017, s. 60-62)

Palvelukortteli vastaisi hyvin ikääntyvän väestön tarpeisiin, sillä palvelut ovat lähellä ja helposti saavutettavissa. Sen lisäksi palvelukorttelissa olisi mahdollista järjestää tehokkaammin erilaisia tuetun asumisen palveluita, jolloin vanhusten kotona asuminen helpottuisi. (Kurkela et al. 2017, s. 52-53)

Palvelukortteliin liittyy rakennus palveluna-ajatus, jossa rakennus nähdään koko asuinalueetta hyödyttävänä palvelualustana (Kurkela et al. 2017, s. 63). Palvelukorttelissa palvelut avautuvat myös rakennuksen ulkopuolelle luoden positiivista asiakasarvoa (Kurkela et al. 2017, s. 63).

Palvelukortteli tarjoaa myös muuntojoustavia tiloja eri toimijoiden käyttöön. Ahvenniemi & Mäkeläinen (2013) mukaan tällaisille monitoimitiloille olisi kysyntää niin yksittäisten toimijoiden,

kuin yhdistysten puolesta. Monitoimitilat tuovat myös eri toimijoita yhteen ja lisäävät yhteisöllisyyttä. (Ahvenniemi & Mäkeläinen 2013, s. 50)

Hybriditalokonsepti

Palvelukorttelin tapainen talon mittakaavassa oleva ratkaisu on hybriditalo. Palvelukortteliin verrattuna hybriditalo on sopivampi erilaisten markkinaehtoisten palveluiden tuottoon. Hybriditalokonsepti tarkastelee palveluita ensisijaisesti kaupunkirakenteen ongelmina painottaen keskitettyjä paikkoja ja vahvojen toimijoiden tuottamia muutoksia (Norvasuo 2010, s. 54). Konsepti pyrkiiikin löytämään kultaisen keskitien palveluiden hajanaisuuden ja keskittyneisyyden välillä.

Hybridirakentaminen, jossa katutasoon sijoitetaan erilaisia muuntojoustavia tiloja, joissa voidaan järjestää palveluita ja joista voi tulla asukkaiden olohuoneita tulisi suosia. Tällainen hybridirakennus yhtäältä palvelee asukkaita, mutta toisaalta on myös ekologinen ratkaisu. (Kurkela et al. 2017, s.57–58)

Hybridirakentamisella parannetaan erityisesti eri toimijoiden tukeutumista toisiinsa ja resurssien ja paikkojen jakamista toimijoiden välillä (Norvasuo 2010, s. 54). Näin saataisiin monessa tilanteessa nostettua tilojen käyttöastetta ja myös laskettua yksittäiselle toimijalle koituvia kustannuksia.

Hybriditalokonseptin, kuin myös palvelukorttelin haasteena on nykyisten tilojen soveltumattomuus. Näin ollen hybriditaloja tulisi tehdä uudisrakentamalla ja suunnittelussa ottaa huomioon muuntojoustavuus ja tilojen soveltuvuus (Norvasuo 2010, s. 54; Kurkela et al. 2017, s. 60)

Yhteiskäyttövälineet

Melko uutena asiana on markkinoille tullut erilaisia yhteiskäyttövälineitä. Näistä ehkä näkyvin esimerkki on eri yhtiöiden tarjoamat vuokrattavat sähköpotkulaudat. Myös erilaisia työkalujen ja muiden tavaroiden vuokrausautomaatteja on tullut ainakin isompiin kaupunkeihin. Tällaiset palvelut ovat sen verran uusia, että niistä ei ole vielä tuotettu tutkimustietoa, mutta varmasti lähivuosina niitä tulee, sillä tällaiset palvelut ovat ottaneet melko isoja harppauksia viime vuosina.

Palveluiden kysynnästä kertoo kuitenkin se, että Aho et al. (2021) kertoo jopa puolen kyselyyn vastanneista nuorista olevan kiinnostuneita hyödyntämään yhteiskäyttöautoja, -polkupyöriä tai -työkaluja. Vastaukset jakautuivat melko tasaisesti koko suomen alueelle, kuitenkin Helsinki-Uusimaa-alueella halua olevan eniten. (Aho et al. 2021, s. 94-95)

Yhtenä esimerkkinä yhteiskäyttövälineistä on Kotikatu 365:n kohteessaan Lipporannan Lohi tarjoamat yhteiskäyttötilat ja -palvelut, kuten yhteiskäyttöauto, polkupyörät ja harvemmin tarvittavat hyöty- ja liikuntavälineet. Nämä kaikki asukkaat saavat käyttöönsä kiinteällä kuukausihinnalla 15 €/asunto/kk. (Kotikatu365.fi)

Ostareiden kehitys

Yhdeksi nykypäivän palvelurakenteen ongelmien ratkaisemiseksi on ehdotettu lähiöiden ostoskeskusten parantamista ja nykyaikaistamista. Vanhojen ostoskeskusten ongelmaksi koetaan niiden sijainti keskellä lähiötä, jolloin palvelut ovat keskittyneet niihin (Norvasuo 2010, s. 52). Toiseksi suureksi ongelmaksi nostetaan ostareiden kehittymisen jälkeen jääminen ympäröivän alueen kehityksestä (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, s. 89; Wiinikka et al. 2013, s. 43). Ostareita uhkaa myös massiivinen täydennysrakentaminen, jonka takia palvelutarjonta työntyy ulkoapäin lähiön kylkeen (Norvasuo 2010, s. 52).

Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi hypermarketin rakentamista lähiön liepeille hyvien liikenneyhteyksien varrelle. Samassa rakennuksessa on monesti liiketiloja myös pienemmille toimijoille. Tämä luo ongelman sijainnin vuoksi, sillä lähiön reunalla sijaitseva kauppa palvelee huonosti koko lähiön aluetta.

Ostareiden palvelutarjonta on usein myös supistunut ja vaatimatonta verrattuna kohtuullisen matkan päässä oleviin kaupan keskittymiin (Norvasuo 2010, s. 49; Wiinikka et al. 2013, s. 43). Vaatimattoman tarjontansa vuoksi ostareiden valikoima ei täytä nykypäivän vaatimuksia varsinkaan, kun arjen sujuvuus korostuu ihmisten elämisessä (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, s. 89)

Lähipalveluiden tarjoamisen osalta ostarit ovat avainasemassa. On olemassa monia syitä kehittää jo olemassa olevia ostareita, esimerkiksi näin voidaan säilyttää lähipalvelut lähiön alueella. (Wiinikka et al. 2013, s. 43)

Ostareiden aika pelkkänä kaupan keskittymänä alkaa olla ohi. Ostareita tulisi kehittää monipuolisemmaksi ja niissä tulisi olla kaupallisten palveluiden lisäksi sosiaalisia tiloja, kulttuuria ja tiloja kolmannen sektorin palveluille (Norvasuo 2010, s. 52; Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, s. 90; Wiinikka et al. 2013, s. 43). Toimintaa voitaisiin parantaa myös eri toimijoiden välistä synergiaa parantamalla ja profiloimalla ostarit yhteisön kohtaamispaikaksi (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, s. 90).

4. PÄÄTELMÄT

Asuinalueen palvelut

Hyvää palvelurakennetta mitattaessa ja suunnitellessa tulee ottaa huomioon moninaisia asioita. Millaisia palveluita asuinalueella tarvitaan ja mitä ovat tahot, jotka tuottavat palveluita. Palvelut voidaan jakaa hyvin yleisellä tasolla kahteen osaan. Palveluita, joita tarvitsee jokapäiväisessä elämässä, kuten elintarvikekaupat, koulutus ja terveydenhuolto, sekä luksuspalveluihin, joita ei tarvitse elääkseen, mutta jotka ovat mukava lisä. Tällaisia on vaikkapa kotisiivous, kulttuuripalvelut ja ravintolat.

Palveluita tuottavat useat eri tahot ja osa on markkinaehtoisesti tuotettuja, osa julkisesti tuotettuja ja osa on yhdistystoimintaa. Tässä on kolme palveluntuottajien sektoria. Julkisesti tuotetaan useimmiten elämisen kannalta pakollisia palveluita, kuten koulutus, terveydenhuolto ja vanhusten kotihoito. Työssä keskityttiin enemmän markkinaehtoisesti tuotettujen palveluiden tuottamiseen, mutta paljon myös kolmannen sektorin toimia otettiin huomioon.

Nykypäivänä nähdään myös kysyntää ei ainoastaan kulutuspalveluille, vaan myös erilaisille sosiaalisille tiloille ja toimintoille. Tällaisia monesti järjestää juuri kolmannen sektorin toimijat. Heidän ongelmakseen kuitenkin tunnistettiin soveltuvien tilojen saatavuus ja ennen kaikkea taloudellisen puolen järjestäminen. Kolmannen sektorin toiminnan hankaluutena usein on suuret menot ja pienet tulot. Tähän yhtenä ratkaisuna löytyi yhteiskäyttötilat ja synergian parantaminen. Näin pystyttäisiin jakamaan kuluja eri toimijoiden kesken ja tiloille saamaan korkeampi käyttöaste.

Tällainen järjestely tarvitsee hyvin muuntojoustavat tilat ja siksi tämän huomioiminen on tärkeää varsinkin uudis- ja täydennysrakentamisessa, jolloin tilat ovat helposti totutettavissa.

Saavutettavuus

Palveluverkon laatua katsottaessa ei määrä korvaa laatua. Palveluita ei tule ainoastaan mitata saatavuudella, vaan on ensiarvoisen tärkeää tarkastella niiden saavutettavuutta. Saavutettavuuteen liittyy monta näkökulmaa. Etäisyys, asukkaan tulotaso ja sosiaalinen saavutettavuus ovat avainasemassa siinä, kuinka helposti palvelu on saatavilla kuluttajalle. Saavutettavuus on mielenkiintoinen näkökulma tällaisessa tutkimuksessa ja syventävälle tutkimukselle olisi varmasti kysyntää.

Palvelun sopivaan etäisyyteen vaikuttaa todella moni tekijä. Muun muassa asukkaan ikä, kulkuväline, liikenneyhteydet ja itse palvelun luonne. Siksi erilaisia arvoja, joita on eri matkoiksi esitetty ei voi pitää yhtenä totuutena, vaan asiaa on tarkasteltava kokonaisuutena. Vanhuksilla kulkeminen on rajoitetumpaa, jolloin palvelut tulisivat olla saavutettavissa pienemmällä vaivalla, kuin esimerkiksi aikuisen ihmisen kohdalla. Jotta alati suuremmaksi kasvava ikääntyvä väestö pystyisi asumaan kauemman omassa kodissaan on siis tärkeää, että palvelut ovat lähellä.

Toinen tulevaisuudessa tärkeä saavutettavuuden näkökulma on sosiaalinen ja kielellinen saavutettavuus. Maahanmuutto on lisääntynyt paljon ja työperäistä maahanmuuttoa toivotaan paikkaamaan alhaista syntyvyyttä. Kuitenkin ulkomaalaisten kototutumista ja lieveilmiöiden hallintaa varten palveluiden tulee olla myös ulkomaalaisten saavutettavissa. Tämä tarkoittaa sitä, että kukaan ei tule syrjityksi palvelua käytettäessä etnisyytensä tai sosioekonomisen aseman vuoksi. Tämä vaatii erityisesti asenteiden muutosta, mutta myös palveluiden tulee mukautua tähän. Esimerkiksi jos palvelua saa vain suomen kielellä, luo tämä mahdollisesti esteen kielitaidottomalle. Pahimmillaan kielitaidottomuus voi johtaa jopa väärin uskomuksiin palvelua kohtaan.

Toimet palvelurakenteen parantamiseksi

Ostareiden nykyaikaistaminen on yksi tapa pitää palvelut asuinalueella ja usein myös keskeisellä paikalla. Näin voidaan torjua palveluiden siirtymistä asuinalueen reunalle tai kokonaan pois asuinalueelta. Ostareiden parantamiseksi otetaan eritoten kolmannen osapuolen palveluiden tuleminen osaksi ostoskeskuksia.

Palveluiden hyödyn maksimoimiseksi ja palveluiden verkostoitumista edistävänä keinoksi löytyi hybriditalot ja palvelukorttelit, joissa yhdistetään asumisen tiloja ja palveluiden tarvitsemia tiloja yhteen rakennukseen. Näin katutasoon sijoitetut palvelut olisivat helposti saatavilla myös muiden, kuin kyseisen talon asukkaille. Tämän ansiosta tiloista tulisi yhteisön yhteistä sosiaalista tilaa. Tämä myös kohottaisi ihmisten sosiaalisia suhteita ja nostaisi asuinalueen yhteenkuuluvuuden tunnetta.

LÄHTEET

Abdullah M, Abidin N, Basrah N, Alias M. Conceptual Framework of Residential Satisfaction. (2020). Saatavissa (Viitattu 17.3.2023): <https://ebpj.e-ph.co.uk/index.php/EBProceedings/article/download/2239/1159>

Abidin N, Abdullah M, Basrah N, Alias M. Residential Satisfaction: Literature Review and A Conceptual Framework. (2019). Saatavilla (Viitattu 17.3.2023): <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/385/1/012040/pdf>

Aho P, Myllymäki T, Sandqvist S, Strandell A. Nuorten asuminen 2020. (2021). Saatavissa (Viitattu 22.3.2023): https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162899/YM_2021_08.pdf

Ahvenniemi H, Mäkeläinen T. Asuinympäristön elävöittäminen ja viihtyisyyden parantaminen lähipalveluiden avulla. (2013). Saatavissa (Viitattu 5.4.2023): <https://publications.vtt.fi/pdf/technology/2013/T118.pdf>

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. Tutkitusti parempi lähiö-asuinalueiden kehittämisohjelman tutkimusjulkaisu. (2016). Saatavissa (Viitattu 24.4.2023): https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/159846/Tutkitusti_parempi_lahio_Asuinalueiden_kehittamisohjelman_tutkimusjulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Harju K, Malmi P, Strandell A. Elinympäristön seurannan tietojärjestelmä (ELYSE): tietojärjestelmän toteuttaminen ja käyttö. (2004). Saatavissa (Viitattu 14.4.2023): https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40523/SY_678.pdf?sequence=1

Helminen V, Heikinheimo V, Tiitu M, Nyberg E, Rehunen A, Kosonen L. Sekoittunut yhdyskuntarakenne ja sen mittarit. (2021). Saatavissa (Viitattu 5.4.2023): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-5436-2>

Huuskonen A, Siltaloppi J, Puhto J. Asumisen ja hyvinvoinnin uudet palvelumallit. (Aalto-yliopiston julkaisusarja TIEDE + TEKNOLOGIA, 3/2013. (2013). Saatavissa (Viitattu 17.3.2023): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-5039-3>

Junnonen JM, Karhu J. Asuinalueen parannusopas. (2012). Saatavissa (Viitattu 4.4.2023): <https://aalto.doc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/3618/isbn9789526046778.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kananen J, Tyvimaa T. Asuintalojen yhteiskäyttötilat ja kotitalouspalveluiden käyttö. (2011). Saatavissa (Viitattu 14.4.2023): https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/128277/kananen_tyvimaa_asuintalojen_yhteiskayttotilat_ja_kotitalouspalveluiden_kaytto.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koistinen K, Tuorila H. Millainen olisi hyvä elinympäristö?: Asukkaiden näkemyksiä elinympäristöstä, asumisesta ja palveluista eri elämänvaiheissa. (2008). Saatavilla (Viitattu 3.4.2023): https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152391/Millainen_olisi_hyva_elinymparisto.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kotikatu 365 Palvelut. Verkkosivu. Saatavilla (Viitattu 14.4.2023): <https://www.kotikatu365.fi/palvelut/>

Kurkela T, Sanaksenaho P, Suominen J, Taegen J, Vauramo E. Palvelukortteli. Verman I, toimittaja. (2017). Saatavissa (Viitattu 3.4.2023): https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79297/YMra_3_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kytö H, Aatola L, Lehtinen AR, Tuorila H. Kauas kaikki karkaa-vai karkaako?-palvelut tietoyhteiskunnassa-tutkimuskokonaisuuden yhteenvetoraportti. (2003). Saatavissa (Viitattu 3.4.2023): https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152307/Kauas_kaikki_karkaa_-_vai_karkaako.pdf?sequence=1

Lundström N. Aluekehittämisen pirullinen peli. (2015). Saatavissa (Viitattu 22.3.2023): https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7639/isbn_978-952-476-623-4.pdf?sequence=1

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR. Mahdollisuuksien maaseutu-maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2014–2020. (2014). Saatavissa (Viitattu 14.4.2023): <https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Mahdollisuuksien+maaseutu+25022014.pdf>

Norvasuo M. Lähiöiden palvelurakenne ja uudet verkottuvien asumispalvelujen mallit. (2010). Saatavissa (Viitattu 27.4.2023): https://kaupunginosat.fi/maunula/wp-content/uploads/sites/14/2011/07/Ruohonkarjet_Ruohonjuuresta_ruohonjuurinettiversio1_104.pdf#page=49

Palokangas A, Tanskanen C, Koistinen M, Kälviäinen M. Askeleet asukaslähtöisiin palveluihin. (2021). Saatavissa (Viitattu 6.6.2023): https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/505408/LAB_2021_ASKEL.pdf?sequence=2

Peltokoski J, Saarelainen A. Kestävä kunta, Hyvän kuntatalouden perusteet. (2020). Saatavissa (Viitattu 18.4.2023): <https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/01/kestava-kunta-verkkoversio.pdf#page=18>

Peltomaa J, Rehunen A, Strandell A, Kopperoinen L, Helminen V, Tiitu M. Millainen on tulevaisuuden ilmastokestävä kaupunki? (2022). Saatavissa (Viitattu 5.4.2023): <https://aluejymparisto.journal.fi/article/view/111690/74861>

Pyy I, Lehtinen A. Moninainen kaupunki ja symmetrisen utopia: tapaustutkimus Joensuusta. (2021). Saatavissa (Viitattu 6.4.2023): <https://aluejymparisto.journal.fi/article/download/97619/64327>

Pyykkönen T. Väestörakenteen muutos selittää yksinasumisen yleistymistä. (2016). Saatavissa (Viitattu 7.4.2023): https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131093/yp1602_pyykkonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tilastokeskus.fi, Tilastot. Verkkosivu. Saatavilla (Luettu 24.4.2023): https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_asas/statfin_asas_pxt_116a.px/

Valtiovarainministeriö. Kunnat käännekohdassa?, Kuntien tilannekuva 2020. (2020). Saatavissa (Viitattu 14.4.2023): https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162061/VM_2020_13_Kuntien_tilannekuva_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Van Aerschot L, Salminen J. Hyvä, paha lähiö : nuoret ja asuinalueella syntyvä sosiaalinen pääoma. (2018). Saatavissa (Viitattu 3.4.2023): <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/63565/hyvapahalahiovan%20aerschot%20ja%20salminevalmiskorjattu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Väliniemi-Laurson J, Borg P, Keskinen V. Yksin kaupungissa. (2016). Saatavissa (Viitattu 7.4.2023): https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/16_04_25_Yksin_kaupungissa_ValiniemiLaurson_Borg_Keskinen.pdf

Wiinikka T, Junnonen JM, Puhto J. Asumista tukevien palvelujen kehittäminen. (2013). Saatavissa (Viitattu 22.3.2023):

<https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/11277/isbn9789526054063.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yin Y, He Y, Zhang L, Zhao D. Impact of Building Environment on Residential Satisfaction: A Case Study of Ningbo. (2019). Saatavissa (Viitattu 20.3.2023): <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/4/1197>

Zitting J, Ilmarinen K. Missä on lähipalvelu?: Lähipalvelukäsitteen määrittely ja käyttö julkisissa asiakirjoissa. (2010). Saatavissa (Viitattu 17.3.2023):

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80088/523f51c7-229f-46b4-b811-ea3e9cea6e11.pdf?sequence=1>

LIITTEET

Tarkasteluvuosi	Kaikkien asuinkuntien lukumäärä	Yhden henkilön asutokuntien lukumäärä	Yhden henkilön asutokuntien osuus kaikista asutokunnista
1985	1887710	532094	28,19 %
1986	1916606	551369	28,77 %
1987	1947574	573248	29,43 %
1988	1981693	600717	30,31 %
1989	2008531	624762	31,11 %
1990	2036732	646229	31,73 %
1991	2065937	668967	32,38 %
1992	2094204	693825	33,13 %
1993	2119691	716052	33,78 %
1994	2148508	740829	34,48 %
1995	2180934	766636	35,15 %
1996	2198791	781901	35,56 %
1997	2221191	799337	35,99 %
1998	2247206	819418	36,46 %
1999	2272910	839316	36,93 %
2000	2295386	856746	37,32 %
2001	2329343	882559	37,89 %
2002	2354082	903440	38,38 %
2003	2378079	923236	38,82 %
2004	2402091	942711	39,25 %
2005	2429500	964739	39,71 %
2006	2453826	983626	40,09 %
2007	2476505	999812	40,37 %
2008	2499332	1014974	40,61 %
2009	2517393	1025658	40,74 %
2010	2537197	1040378	41,01 %
2011	2556068	1053070	41,20 %
2012	2579781	1069933	41,47 %
2013	2599613	1082996	41,66 %
2014	2617780	1098023	41,94 %
2015	2634339	1112342	42,22 %
2016	2654657	1131424	42,62 %
2017	2680077	1162308	43,37 %
2018	2705499	1191297	44,03 %
2019	2734219	1221456	44,67 %
2020	2766679	1254300	45,34 %
2021	2793636	1282488	45,91 %

Taulukko 2. Yhden henkilön talouksien osuus kaikista talouksista (mukailen lähteestä Tilastokeskus.fi)